

Mustafa Begić*)

110 GODINA KATASTRA ZEMLJIŠTA BOSNE I HERCEGOVINE

U Deklaraciji o pravima i čovjeka i gradjanina iz 1789. godine stoji:

"Vlasništvo je nepovrijedivo i sveto pravo. Nitko ne može biti lišen svog prava osim ako iziskuju javne potrebe, ali u tom slučaju samo kad to zakon dopušta".

Još u prehistorijskom dobu interes za prostor, na kome su bile organizovane naseobine, na kome se prostirala vlast plemena, a kasnije i države, ogledao se kroz izradu nacrtu naselja i pripadajućih područja. Uz nacрте radjeni su popisi zemljišta i objekata namijenjeni, u prvom redu, zaštiti vlasništva i prava korištenja određenog prostora.

*) Mustafa Begić, dipl.pravnik, inž.geod.

Uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove BiH
ulica Reisa Džemaludina Čauševića broj 6, Sarajevo

Najstariji dokument o evidenciji zemljišta potiče iz vremena 4.000 godina prije naše ere.

Veliki broj historijskih izvora upućuje na činjenicu da su vrlo rano vršena mnoga mjerenja na zemljištu. Prema grčkom historičaru Herodotu, persijski kralj Darije uveo je plaćanje poreza na zemljište i naredio da se u zemljama Male Azije premjerom utvrdi prostorna veličina zemljišta i prihod koji se ubire sa njega.

U starom Egiptu dolina rijeke Nila premjeravana je radi zaštite vlasništva i obnavljanja granica parcela.

Rimska država je imala već za vrijeme Servija Oulija (578-534 godina prije naše ere), uveden porez na zemljište, čiju je osnovu činio "Cenzus" utvrđen na osnovu površine, načina iskorišćavanja, boniteta i prihoda sa zemljišta izraženog u količini proizvoda.

Postoje indicije da je u vrijeme Rimskog carstva postojao pregled o zemljištu zasnovan na detaljnom premjeru. Pretpostavlja se da su knjige zvane "capitastra" sastavljene na osnovu izjave vlasnika i nacrtu posjeda. Nacrti su predstavljali, u figurativnom smislu, sliku terena prikazanu u približnoj razmjeri.

Na području današnje Engleske otpočelo je još 1086.godine sa ustrojavanjem pregleda o zemljištu u posebnim knjigama zvanim "Domestday Books".

Po nalogu mletačkog namjesnika za Dalmaciju (Griman) preduzet je 1756.godine premjer većeg područja sjeverne Dalmacije i izradjene mape (planovi) na kojima su predstavljene parcele zemljišta. Izvorni dokumenat iz 1724. godine svjedoči o premjeru posjeda u selu Studenica kod Imotskog. Dokument se čuva u Arhivu mapa i geodetske dokumentacije za Dalmaciju u Splitu.

Mnogo širih razmjera bio je pokušaj austrijskog cara Josipa II da, radi pravilnog oporezivanja zemljišta uspostavi zemljišni katastar na cijelom području carevine. Carskim patentom od 20.marta 1785.godine odredjeno je da se izvrši premjer i procjena svih plodnih parcela i sastavi "Katastar zemljišta". Poznat je pod imenom "Jožefinski katastar".

Slični poduhvati preduzimani su tokom XVIII vijeka u Francuskoj, Pruskoj, Bavarskoj i nizu drugih evropskih država, ali bez značajnijih rezultata.

U tom pravcu osnovnu prekretnicu učinio je car Napoleon 1807. godine kada je, naredjujući da se pristupi izradi katastra zemljišta, rekao svom ministru Mollic-u "Polovične mjere uvijek znače gubitak vremena i novca. Jedino sredstvo, da se izadje iz začaranog kruga, je da se pristupi premjeru i procjeni parcela u svim općinama, za svakog pojedinog vlasnika. Dobar parcelarni katastar biće dopuna mojih odredaba u Code civilu koje se odnose na posjed zemljišta. Planovi treba da budu tačni i dosta pogodni da služe obezbjedjenju granica vlasništva i uklanjanju parnica o njima".

Klasični vid evropskog parcelarnog katastra zemljišta je katastar uspostavljen na osnovu predhodno izvršenog detaljnog premjera i klasiranja svake parcele zemljišta. Model ovog oblika je Napoleonov katastar koga su prihvatile i uspostavile skoro sve evropske, a i mnoge vanevropske zemlje tokom XIX i XX vijeka. Po sadržaju informacija kao i po svom etapnom razvoju katastri su međusobno vrlo

slični u svim zemljama. Osnovna im je karakteristika premjer i planovi premjera izradjeni u pogodnoj razmjeri, na kojima je prikazana svaka zemljišna parcela, evidentiran način iskorišćavanja, bonitet zemljišta i vlasnik-posjednik.

U pogledu namjene, razlikuje se nekoliko vrsta katastra zemljišta, kao što su:

- fiskalni katastar,
- pravni katastar,
- tehnički katastar,
- polivalentni katastar i dr.

Fiskalni i pravni katastar bili su karakteristika prvih katastara. Naime, imali su osnovni zadatak utvrđivanje obaveza prema državi od posjedovanja i ostvarivanja prihoda sa zemljišta, odbrana države, te zaštita vlasništva i definiranje njenih granica.

Tehnički i polivalentni katastri su novijeg datuma i cilj im je da pored fiskalnog i pravnog aspekta obezbijede i druge potrebe. Ove katastre karakteriše proširen broj i vrsta podataka o zemljištu i objektima sagradjenim na površini, ispod i iznad njegove površine. U nekim zemljama predviđeno je evidentiranje nekoliko desetina, pa i stotina podataka o nekretninama, tehničkog, pravnog, fiskalnog i drugog sadržaja. Podaci se prikupljaju i iskazuju u dokumentaciji katastra zemljišta, a razvoj elektronike znatno utiče na proširenje baze podataka.

Prve začetke formiranja katastra Bosne i Hercegovine srećemo u srednjem vijeku.

Tako je sa agrarno-zadonodavnim radom turskih careva išao i rad na polju katastarskog popisivanja zemljišta, bez kojeg i najbolji agrarni zakoni ne bi imali praktične vrijednosti. Prvi popis zemljišta vezan je za ime sultana Sulejmana Velikog.

Popis se zove imenom defteri atik tj. starom grunтовnicom. Medjutim, neki dokumenti dubrovačke arhive ukazuju na to da se sa katastarskim popisom Bosne počelo već za vladavine sultana Mehmeda II. Godine 1475. spominje se lice kome je dato u zadatak da uradi katastarsku kartu Bosne. Ovaj katastar imao se vjerovatno uraditi na osnovu zakona iz te godine, i to tako da se u katastru navedu poimenice sela koja pripadaju pojedinom području sa popisom vlasnika zemljišta i kuća.

Kako je taj prvi katastar uspio, nema podataka. Poznato je, što se tiče granice dubrovačko-hercegovačke, da je elaborat preradjen dvadeset godina kasnije, i da je hercegovački krajišnik Sulejmanbeg 1496.godine, valjda po želji Dubrovčana, poslao vojvodu trebinjskog Hamzu, da uredi granicu prema Konavljima, a poslije i oko Bjelimića.

Ponovni popis Hercegovine proveden je 1515.godine za sultana Selima I, koji je poslao posebnog emina da načini popis Hercegovačkog sandžaka i koga je u tom poslu podupirao Mehmedbeg Isabegović, sin glasovitog Isabega. Tog emina zovu dubrovački spomenici po njegovom zanimanju obično i "pripisnikom". Koliko se može ustanoviti, taj je pripisnik bio u Hercegovini duže od mjesec dana, te se bavio osobito u Donjoj Hercegovini i oko Gacka.

Jedan izvadak katastarskog popisa zemljišta fočanskog hasa, po jednom dubrovačkom dokumentu ide, u to razdoblje, odnosno doba popisa izvršenog za Mehmeda II. Svakako ovo dokazuje da je već prije Sulejmanove dobi započet rad na

polju katastarskog popisivanja zemljišta. Po tadašnjem zakonu imao se katastarski popis svake treće godine revidirati (ažurirati) i dopuniti, a to se je redovno i radilo, po saznanju iz nekih izvještaja pojedinih oblasti. Sulejmanov nasljednik Selim II preuredio je postojeći i uredio je novi katastar, poznat u kanunamama pod imenom defteri džedid-nova gruntovnica.

Ove gruntovnice čuvale su se uz posebnu pažnju u defterihakaniji u Carigradu, pod nadzorom defterdara tj. ministra finansija, a bila su glavna podloga u rasudjivanju svih parnica, koje su se ticale zemljišnog posjedovnog prava. U svakom vilajetu bio je osim toga, po jedan vilajetski defterdar, podčinjen valiji, koji je bdio nad gruntovnim odnošajima dotičnog vilajeta.

Područje Sutorina i Neum-Kleka bio je predmet premjeravanja i popisa zemljišta, stanovništva i drugih dobara i procjena njihove vrijednosti. Ova dva izlaza Bosne i Hercegovine na more plijenila su posebnu pažnju Austrije, u prvom redu, radi povezivanja dijelova bivše Mletačke Republike kopnenim putem. Svoj interes za ove izlaze Bosne i Hercegovine na more Austrija je pokazivala sve do ulaska u Bosnu 1878.godine.

Interes Austrije ogledao se u slanju tajnih misionara da na licu mjesta proputovanjem, procijene veličinu i vrijednost Sutorina i Neum-Kleka. Jedan od njih je Bernard Kaboga koji je dobio zadatak da procjeni vrijednost i predloži cijenu koja bi se mogla ponuditi Turskoj. Kaboga je procijenio površinu od 9.750.000 kvadratnih hvati. U ovu površinu ubrojen je priobalni pojas sve do "poštanske" ceste koja za Austriju ima značaj, a dalje od nje u unutrašnjost kopna Austrija nije imala posebnih zahtjeva.

Bernard Kaboga, u području Kleka, popisao je sela Duži, Vranjevo, Neum, Rudeš, Iliino Polje i Klek. Vlasnici zemljišnih parcela bili su: Mahmut Tosović iz počiteljske kapetanije, Lugović beg iz Nevesinja, Lizja beg i Tupac beg iz Mostara, Mehmed Bašić, Ščarić aga i Rizvanbegović beg iz Stoca, a za Sutorine čiji su stanovnici bili smješteni u šest manjih naselja: Njivice, Zvinja, Špulje, Čenić, Sdozi, Ščepašćevići i Prijevor, vlasnici zemljišnih parcela bili su: Hasanbeg Resulbegović, Hadžija, Cvitić, Arslan Agić, Salimić, Dizdarević, Hadži-paša Alijagić, Kurtović i Omeragić svi iz Trebinja.

Na kraju svog izvještaja bečkoj vladi, pukovnik Bernard Kaboga navodi da je obavio svoj zadatak, procijenio vrijednost enklava Sutorine i Kleka (17.400 dukata). Međutim, u to vrijeme Porta nije htjela raspravljati o enklavama Sutorine i Kleka.

Turska je odlukom Bečkog kongresa zadržala Klek i Sutorine kao zemljouze koji su spajali Bosanski pašaluk s morem. Sultan je ostao suvereni gospodar ovih teritorija. U takvom stanju bosanskohercegovački teritorij potpao je pod upravu Austrije Berlinskim kongresom 1878.godine.

Na osnovama ranijih premjeravanja i popisa zemljišta, u nekoliko navrata, obnavljane su granične oznake na području Kleka i Sutorina. Neum-Klek je ostao u sastavu Bosne i Hercegovine, dok su područja katastarskih općina Sutorine i Kruševica pripojene općini Herceg Novi. Po nekim saznanjima ovo se dogodilo 1936.godine, reorganizacijom banovina.

U devetnaestom vijeku unutrašnje protivrječnosti i razvoj kapitalizma u svijetu, prisilili su tursku državu da izvrši reformu agrarne politike putem reforme zakonodavstva i revizije deftera. Osmanlijska država 1858. godine donosi Ramazanski zakonik, 1860. godine Zakon o tapijskim ispravama, 1864. godine Zakon o tapijskim ispravama vakufskog zemljišta i 1874. godine Zakon o slobodnom vlasništvu na nekretninama. Po navedenim zakonima o tapijama, svaki titular prava na nekretninama je morao posjedovati tapiju kao dokaz o vrsti i obimu svoga prava. Postupak izdavanja tapija bio je veoma spor i komplikovan. Ukoliko je imalac tapije htio otudjiti svoju nekretninu, morao je pred lokalnim organom uprave u prisustvu pribavioca na nekretnine, sastaviti ispravu o otudjenju, platiti takse i predati lokalnom organu uprave staru tapiju. Pribaviocu nekretnine izdavanja je privremena tapija na osnovu koje je mogao ući u posjed stečene nekretnine. Stara tapija je zajedno sa ispravom o otudjenju i dokazom o plaćenim taksama, upućivana u Centralnu carigradsku defterhanu gdje je odlagana. Istovremeno sastavljena je nova stalna tapija ("tugrali" tapija) i zavodjenja u defter, koja je putem lokalnog organa uprave upućivane pribaviocu nekretnine.

Stalna tapija sadržavala je tugru, podatke o mjestu u kome se nekretnina nalazi, o granicama zemljišta, površini i titularu prava, kao i o samom pravu na nekretnini.

Turske tapije za osnovu nisu imale detaljan premjer zemljišta. Osim toga površine zemljišta su označavane približno u dunumima, a granice posjeda su opisivane površno.

Tapijski sistem u Bosni i Hercegovini bio je u primjeni do uspostave vlasništva, po Gruntovničkom zakonu za Bosnu i Hercegovinu iz 1884. godine.

U pripremi katastarskog premjera i uspostave katastra zemljišta Bosne i Hercegovine Austrougarska je izdala niz naredbi i uputstava, kao što su: Naredba od 04.07.1880. godine u vezi sa prevodom postojećih turskih gruntovnih knjiga i njihovo dalje vodjenje, Zakon o uvodjenju novih posjedovnih lista za nekretnine, slobodnog posjeda, zvanog "emalik"; Upute o uređivanju granične linije Hercegovine prema Crnog Gori; šematizacija nove političke podjele BiH-juli 1880; Pregledni listovi za katastarsko snimanje BiH; Naredba u vezi sa imovinom izbjeglica koji se još nisu vratili u zemlju; Propisi o uvodjenju katastarskog poreza; Dopunska objašnjenja u vezi sa uvodjenjem katastra; Predračun troškova za uvodjenje katastra zemljišta; Propisi o stvaranju katastra; Operati katastarskih općina i drugi.

Prva potpuna evidencija zemljišta u Bosni i Hercegovini uspostavljena je na osnovu premjera koji je izvršila Austrougarska u periodu od 1880. do 1884. godine. Na osnovu premjera i drugih podataka izradjeni su katastarski planovi i katastarski operat. Katastarski planovi su, u pravilu, uradjeni u razmjeri 1:6250. Izuzetak su predstavljali katastarski planovi gradova i gusto naseljenih mjesta koji su uradjeni u razmjeri 1:3125, 1:562,5, 1:781,25. Na ovim planovima prikazivana je samo horizontalna predstava zemljišta, tj. parcele i objekti na zemljištu. Na osnovu izvršenog premjera, uspostavljen je katastar zemljišta. Katastar pored katastarskih planova sa pregledom zemljišnih parcela i objekata na zemljištu sadrži popis

zemljišta sa naznakom vrste zemljišta i katastarske klase i popisom posjednika parcela i objekata.

Katastar zemljišta kojeg je uspostavila Austrougarska u Bosni i Hercegovini imao je ekonomsku, fiskalnu, pravnu i vojnu namjenu, a dijelom je služio i za naučna istraživanja.

Ekonomska namjena ogledala se u inventarizaciji prostora Bosne i Hercegovine koji je potpao pod upravu Austrije, u prvom redu ga čini struktura zemljišta po namjeni i kvalitetu, saobraćajnice, vodni potencijali, šume, objekti sagradjeni na zemljištu i rudna polja.

Oporezivanje na prihod od zemljišta Austrija je obezbjedjivala putem katastarskog prihoda, te naplatu drugih taksa koje proizilaze od korištenja zemljišta i objekata. U katastarskom prihodu sadržan je i prihod od stočarstva.

Pravni aspekt se vidi kroz uspostavu evidencije o vlasnicima putem zemljišnih knjiga, zaštita vlasništva, definisanje i zaštita suvereniteta države, održavanje i obnavljanje državne granice.

Za vojne potrebe, na osnovu podataka premjera uradjene su topografske karte i drugi pregledi značajni za oružane snage i odbranu zemlje.

Za potrebe naučnih istraživanja uradjeni su prvi osnovni radovi, astronomska i bazisna mjerenja, triangulaciona mjerenja kao i mjerenja u nivelmanu visoke tačnosti čiji se podaci danas koriste.

Jedna od prvih mjera koje je Austrougarska poduzela na tlu Bosne i Hercegovine, bila je uspostava katastra zemljišta i zemljišne knjige. Austrougarska je 13.septembra 1884.godine nakon provedenog premjera radi uredjenja vlasničkih odnosa, donijela Gruntovnički zakon za Bosnu i Hercegovinu, Naputak za provodjenje Gruntovničkog zakona, Naputak za vodjenje gruntovnice u Bosni i Hercegovini i Naredbu u pogledu ustrojstva i djelokruga gruntovničkih povjerenstava i uredovanje kod istih.

Austrijsko-njemački tip zemljišne knjige zasniva se na općem katastarskom premjeru zemljišta.

Gruntovničkim zakonom za Bosnu i Hercegovinu Austrija je zadržala upisana prava po turskim zakonima pa tako u paragrafu 1. tog Zakona utvrđuje:

"Pravna narav u gruntovnici upisanih nekretnina i na istima nalazećih zdanja, stabala i gradjevina kao i valjanost pravnih poslova odnoseći se na iste prosudjuje se po ustanovama zakona od 7. Ramazana 1274. (1858.).

Naročito vrijedi i na dalje u smislu tog zakona i zakon od 17. Muharema 1284. /1868./ postojeći nasljedni red u pogledu mirijskih nekretnina, pravo na iskup (pravo za otkup i zakonito pravo na prekup, kao i pravo države na pripadaj, a dalje i pravo na prekup kod mulk-nekretnina (šifra)".

U periodu između dva svjetska rata, vršeno je održavanje katastra zemljišta kojeg je uspostavila Austrougarska. Radjena su na parcijalna premjeravanja, posebno gradova.

Doneseni su propisi koji se tiču uspostave katastra zemljišta, katastarskog klasiranja, obračuna katastarskog prihoda, te propisi o osnovnim radovima triangulacije i nivelmana.

Tokom Drugog svjetskog rata uništena je dokumentacija katastra zemljišta i zemljišne knjige za područja 24 od ukupno 77 katastarskih srezova (Bosanska Krupa, Bosanska Gradiška, Bosanski Petrovac, Bosansko Grahovo, Drvar, Glamoč, Ključ, Grude-dio, Kotor Varoš, Jajce, Mrkonjić Grad, Šipovo, Sanski Most, Prijedor-dio, Skeder Vakuf, Žepče, Zavidovići, Vitez-dio, Novi Travnik-dio, Sokolac-dio, Han Pijesak-dio, Rogatica, Goražde, Čajniče, Foča, Kalinovik-dio, Ljubinje, Trebinje-dio, Nevesinje-dio, Gacko-dio, Posušje, Prozor i Jablanica-dio).

Odmah poslije Drugog svjetskog rata, pristupilo se obnovi katastra zemljišta i zemljišne knjige. Potreba za ovim evidencijama posebno se osjetila kada su počeli radovi obnove zemlje, projektovanja i gradjenja. S druge strane za potrebe prostornog planiranja trebalo je izvršiti brzu pripremu i izradu geodetskih planova, koji po svom sadržaju i razmjeri mogu odgovoriti zahtjevima.

Na osnovama kopija austrougarskih planova, za područja uništenog katastra, uradjen je popisni katastar (Bosansko Grahovo, Krupa, Bosanski Petrovac, Čajniče, Donji Vakuf-dio, Drvar, Foča, Glamoč, Goražde, Jablanica-dio, Kalinovik-dio, Ključ, Kotor Varoš, Ljubinje, Mrkonjić Grad, Prozor, Skender Vakuf, Šipovo, Travnik-dio i Trebinje-dio).

Osnov za provodjenje zakona kojima su oduzimate nekretnine bile su katastarske i zemljišnoknjižne evidencije. Pored toga, katastarski podaci poslužili su za nove administrativno-teritorijalne podjele, razgraničenje srezova i općina, opis granica, oporezivanje na prihod od zemljišta i drugo.

Kako austrougarski premjer i katastar zemljišta ima ograničenu namjenu, a potrebe projektovanja gradjenja i uredjenja prostora iziskivali su više informacija o prostoru, te je značilo da se treba odmah pristupiti premjeru zemljišta i izradi geodetskih planova i karata, koji će po svom sadržaju i razmjeru moći odgovoriti zahtjevima. Stoga se 1953.godine pristupilo novom premjeru i na osnovama tog premjera uspostavi nove evidencije o zemljištu. Primjenom savremenih metoda premjeravanja (aerofotogrametrija) Bosne i Hercegovine je do konca 1991.godine obavljen posao premjera na oko 92% teritorija, i na tim osnovama uspostavljen katastar zemljišta za 50% teritorija Bosne i Hercegovine. Radovi su izvodjeni prema propisima tadašnje Savezne geodetske uprave, bivše Jugoslavije, te propisima Geodetske uprave Bosne i Hercegovine.

Radove premjera izvodio je "Georad" sada "Geodetski zavod Bosne i Hercegovine".

Imajući u vidu da je zemljišna knjiga u Drugom svjetskom ratu uništena za jednu trećinu teritorija Bosne i Hercegovine, da je ostali dio zemljišne knjige u velikoj mjeri neažuran i da ne odražava stvarno stanje vlasništva, Bosna i Hercegovina je 1984.godine donijela Zakon o premjeru i katastru nekretnina. Po odredbama ovog zakona, treba da se uspostavi jedinstvena evidencija vlasništva i posjeda, obogaćena novim sadržajima i prilagodjena automatskoj obradi podataka.

Na osnovama tog Zakona do agresije na Bosnu i Hercegovinu, uspostavljen je katastar nekretnina na 8% teritorija Bosne i Hercegovine (općine Hadžići i Visoko, te dijelovi općina Derventa, Orašje i Tuzla).

Uspostava katastra nekretnina, prema Zakonu ima isti postupak kao što je Austrougarska imala u postupku uspostave zemljišne knjige, što znači premjer zemljišta i objekata, izrada katastra zemljišta i utvrđivanja prava vlasništva.

Katastar nekretnina pored podataka o zemljištu i objektima sadrži podatke i o posebnim dijelovima zgrada (etažno vlasništvo).

Od 1974. godine radi se i katastar komunalnih vodova i uređaja.

Za identifikaciju granica općina i granice Bosne i Hercegovine prema susjednim državama (ranije republikama), u postupku premjera, služila je geodetsko-katastarska dokumentacija Austrougarskog premjera. Ova dokumentacija, kao i osnovne mreže premjera, poslužili su i kod identifikacije i obnove državne granice između tadašnje Austrije i Srbije na drinskom području od Zvornika do Rače 1910. godine.

Za Austrougarski premjer i uspostavu katastra zemljišta, zanovanog na podacima premjera, vezana je godišnjica obilježavanja katastra zemljišta u Bosni i Hercegovini. Naime, 1886. godine definitivno je uspostavljen katastar zemljišta i na posljednoj katastarskoj općini Bosne i Hercegovine, a kao slijed daljeg uređenja odnosa na nekretninama je početak radova na uspostavi zemljišne knjige. Poslovi na uspostavi zemljišne knjige okončani su 1911. godine.

Značaj podataka katastra zemljišta i zemljišne knjige, pored zaštite prava vlasništva i posjeda ogleda se i u definisanju prostora države kao cjeline, pa su kao takve, kako u Drugom svjetskom ratu, tako i tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992. do 1995. godine, bile predmet uništenja.

Uništavane su i kao dokaz rasprostranjenosti naroda Bosne i Hercegovine na ovim prostorima, te kao dokazi postojanja objekata, značajnih za istoriju naroda. Nasuprot tome katastru zemljišta i zemljišnoj knjizi u razvijenim zemljama zapada i istoka, pridaje se poseban značaj i poklanja izuzetna pažnja zaštiti i čuvanju ove dokumentacije. Tako na primjer Kraljevina Švedska ima sličnu evidenciju posjeda i vlasništva kao što je katastar nekretnina. Vodi se jedinstveno za cjelokupni teritorij Švedske u Jevley, u zato posebno pripremljenom i osposobljenom dokumentacionom centru od 1623. godine. Dokumentacija je mikrofilmovana, prevedena na magnetne medije, a isprave i katastarski planovi odloženi po godinama nastanka. Za teritorij Švedske uveden je koordinatni katastar zemljišta.

Austrougarska je za smještaj dokumentacije premjera Bosne i Hercegovine uradila i opremila, po tadašnjim kriterijima, poseban smještajni prostor u prizemlju sadašnje zgrade Predsjedništva. U ovim prostorima sačuvana je od uništenja dokumentacija prvog premjera Bosne i Hercegovine, topografske karte iz toga perioda, te geodetsko-katastarski planovi i karte za područja općina na kojima je premjer završen i uspostavljen katastar zemljišta. Sačuvane su kopije magnetnih traka za katastar zemljišta i fotodokumentaciju aerofotogrametrijskog snimanja, a dokumentacija premjera i evidencija posjeda i katastra nekretnina za područja općina koja su u radu, sačuvani su u Javnom preduzeću "Geodetski zavod Bosne i Hercegovine".

Arhiv planova, karata i podataka o geodetskim mrežama

Arhivsku gradnju u okviru Uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove čine:

- geodetsko katastarski planovi i karte,
- podaci mjerenja i računanja osnovnih geodetskih mreža,
- podaci mjerenja i uredjenja granica Bosne i Hercegovine,
- filmski materijal,
- podaci o nekretninama i
- biblioteka.

Arhivska gradnja je smještena u 11 prostoriya, površine cca 300 m² ili 3.000 dužnih metara kazano riječnikom arhivara.

a) Geodetsko-katastarski planovi:

Planovi Austrougarskog premjera iz perioda 1880-1885.godine. Planovi ovog premjera radjeni su u poliedrskoj projekciji u mjerilu 1:6250. Za gradska područja i terene sitnije parcelacije izradjeni su planovi u mjerilu 1:3125 i 1:1562,5, a u nekim gradjevinskim reonima i u mjerilu 1:781,25.

Geodetski planovi radjeni izmedju dva rata za pojedine lokalitete i u krupnijem mjerilu.

Geodetski planovi radjeni u periodu 1953-1991.godine po općinama. Planovi su odloženi po općinskim područjima i reprodukovani.

Radjeni su u više verzija: zajedno horizontalna i visinska predstava terena, samo horizontalna predstava terena i odvojeno reljef i hidrografija. Planovi su uradjeni i arhivirani u arhivu Uprave za cca 50% teritorija Bosne i Hercegovine. Za 42% teritorija planovi su uradjeni, ali obzirom da nije u cjelini dovršen katastar zemljišta, nalaze se u JP "Geodetski zavod Bosne i Hercegovine". Po okončanju izrade katastra zemljišta Uprava će preuzeti u svoj arhiv pohraniti i ove planove.

Za područja gradova uradjeni su posebni geodetski planovi, namijenjeni izradi katastra komunalnih uredjaja.

b) Topografske i tematske karte

Na osnovama Austrougarskog premjera uradjene su topografske karte za vojne i druge potrebe. Karte su uredjene u mjerilima 1:25.000, 1:75.000, 1:150.000 i 1:300.000.

Iz aerofotogrametrijskog snimanja uradjena je osnovna karta u razmjeri 1:5.000 na površini od 182.000 hektara, a u razmjeri 1:10.000 na površini od 750.000 hektara ili za 38% teritorija Bosne i Hercegovine.

Osnovna karta mjerila 1:5.000 štampana je u tri boje, a 1:10.000 u četiri odnosno pet boja.

Za potrebe raznih privrednih oblasti izradjene su karte u mjerilu 1:5.000 i 1:10.000, uglavnom riječnih dolina, industrijskih bazena i slično, raznih sadržaja i namjena.

Za teritoriju Bosne i Hercegovine izradjeno je 426 listova topografske karte 1:25.000 u odredjenom tiražu. Karta je izradjena u četvorobojnoj i dvobojnoj varijanti sa svim elementima sadržaja. Za posebne potrebe štampana je dvobojna karta karta-hidrografija i reljef (izohipse).

Arhiv raspoložuje kartom mjerila 1:50.000 te kartom 1:200.000. Karta mjerila 1:200.000 štampana je na 12 listova u višebojnoj i dvobojnoj varijanti u vidu blijedih otisaka (brujon). Za svaki list karte izradjena je objedinjena kopija-matrica sadržaja svih elemenata karte izuzev rastriranih površina pod šumama.

Pored ostalih sadržaja karta sadrži i granice općina. Arhiv raspoložuje i kartom naseljenih mjesta mjerilo 1:200.000, te kartom katastarskih općina mjerila 1:300.000.

Pored navedenih topografskih karata u arhivu se nalaze razne tematske karte-unikati teritorija Bosne i Hercegovine i bivše SFRJ.

c) Podaci osnovnih geodetskih radova

Premjer je oslonjen na triangulacionu i nivelmansku mrežu.

Na teritoriju Bosne i Hercegovine postavljeno je i odredjeno oko 33.000 triangulacionih tačka, a nivelmanska meža obuhvata oko 5.500 km generalnog nivelmana.

Svaka triangulaciona tačka je odredjena u pravouglom koordinatnom sistemu Gaus-Kriggerove projekcije meridijanskih zona od tri stepena, ima nadmorsku visinu, opis položaja tačke, i opažane pravce na susjedne tačke i druge podatke.

Osim triangulacionih tačaka postoje podaci o veznim tačkama i tačkama poligonometrije.

U arhivu su pohranjeni podaci mjerenja i računanja kako za triangulacione, nivelmanske tako i za poligonometrijske mreže.

d) Arhiv raspoložuje sa podacima granice Bosne i Hercegovine, kako sa grafičkim tako i sa opisnim podacima.

Poseban elaborat čine mjerenja i utvrđivanja granice između Srbije i Bosne i Hercegovine iz 1910.godine za drinsko područje od Zvornika do Rače.

e) Premjer teritorija Bosne i Hercegovine od 1953. godine radi se aerofotogrametrijskim snimanjem iz zraka. Za teritoriju Bosne i Hercegovine aerofotogrametrijski snimci pohranjeni su u arhivu Uprave.

f) U Upravi su pohranjeni podaci o katastru zemljišta za 92% teritorija Bosne i Hercegovine. Podaci su smješteni na magnetne medije i čuvaju se u posebnoj vatrostalnoj kasi.

g) Uprava raspolaže sa posebnom bibliotekom. Biblioteku čini stručna literatura iz oblasti geodezije, geologije, agropedologije, hidrologije, kartografije, poljoprivrede, šumarstva, gradjevinarstva, prava i druge literature sa kojom je geodezija u doticaju.

Radovi premjera, izrade katastra zemljišta, a u zadnje vrijeme i katastra nekretnina, predstavljaju radove na kojima rade geodeti, pravnici, inženjeri poljoprivrede i šumarstva, te gradjevinski inženjeri i tehničari uz pomoć informatičara.

Obrazovanje kadrova za poslove premjera i katastra zemljišta vršile su i više srednje i više škole i fakulteti.

Predstojeći radovi na obnovi zemlje, vraćanju prognanih na svoje posjede, identifikaciji i obilježavanju državne granice, restitucije, privatizacije i otkupa stanova, mogu se obaviti samo na osnovu podataka katastra zemljišta i zemljišne knjige i uz sudjelovanje velikog broja obučениh i osposobljenih kadrova.

Za poslove restitucije, privatizacije i državne granice moraju se otvoriti i zbirke isprava katastra zemljišta i zemljišne knjige, arhiva Bosne i Hercegovine i druge dokumentacije u kojima su pohranjeni podaci o nekretninama.

Obilježavanje 110 godina katastra zemljišta Bosne i Hercegovine (04.decembra 1996.godine) ima za cilj da skrene pažnju javnosti na značaj-podataka o nekretninama u ekonomskom, fiskalnom, pravnom, tehničkom i odbrambenom smislu.

Stoga dalji rad u oblasti nekretnina treba da bude put ka savremenom katastru zemljišta i zemljišnoj knjizi, kao sefovima za zaštitu vlasništva i posjeda, sve u cilju bržeg ekonomskog i tehničkog razvoja zemlje i njenoj odbrambenoj moći.

U tu svrhu prezentiramo na ovoj izložbi pored dokumentacije iz ranijih perioda i podatke katastra zemljišta i katastra nekretnina, te geodetsko katastarske planove novog premjera. Na izložbi su predstavljeni stari mjerni instrumenti, kao i instrumenti novih tehnologija. Predstavljen je raniji i novi način vodjenja katastra zemljišta i zemljišne knjige.

Prostor ne pruža mogućnost da se prezentira i druga značajna gradja iz oblasti katastra zemljišta i kartografije, te nove tehnologije koje su u funkciji premjera i katastra zemljišta.

Izložba bi trebala da preraste u stalnu muzejsku postavku geodetske djelatnosti Bosne i Hercegovine, da podstakne one koji se bave naučno-istraživačkim radom iz domena katastra zemljišta i zemljišne knjige, te one koji se bave izučavanjem toponima, kretanjem vlasničkih odnosa i migracijom stanovništva Bosne i Hercegovine.

Katastar zemljišta i zemljišna knjiga dio su istorije naroda Bosne i Hercegovine, pa stoga molim sve one koji u svojim zbirkama posjeduju dokumentaciju ili pak unikatne stare instrumente i mjerne pribore, da ih ustupe za postavku budućeg geodetskog muzeja.

Dogadjanja u Drugom svjetskom ratu i posebno ova agresija na Bosnu i Hercegovinu, ukazuju da se ovoj oblasti mora pristupati na način koji obezbjedjuje trajnost i kontinuitet vodjenja evidencije o vlasništvu i posjedu.

EVVM

EICH- U. VERMESSUNGSMAGAZIN

POVELJU

Republika Srbija
Republika Srbija

Priznanje i potvrda
za
izvršene radove
na
izradi i održavanju
katastra zemljišta
u
Republiki Srbiji

Beograd, 1998.